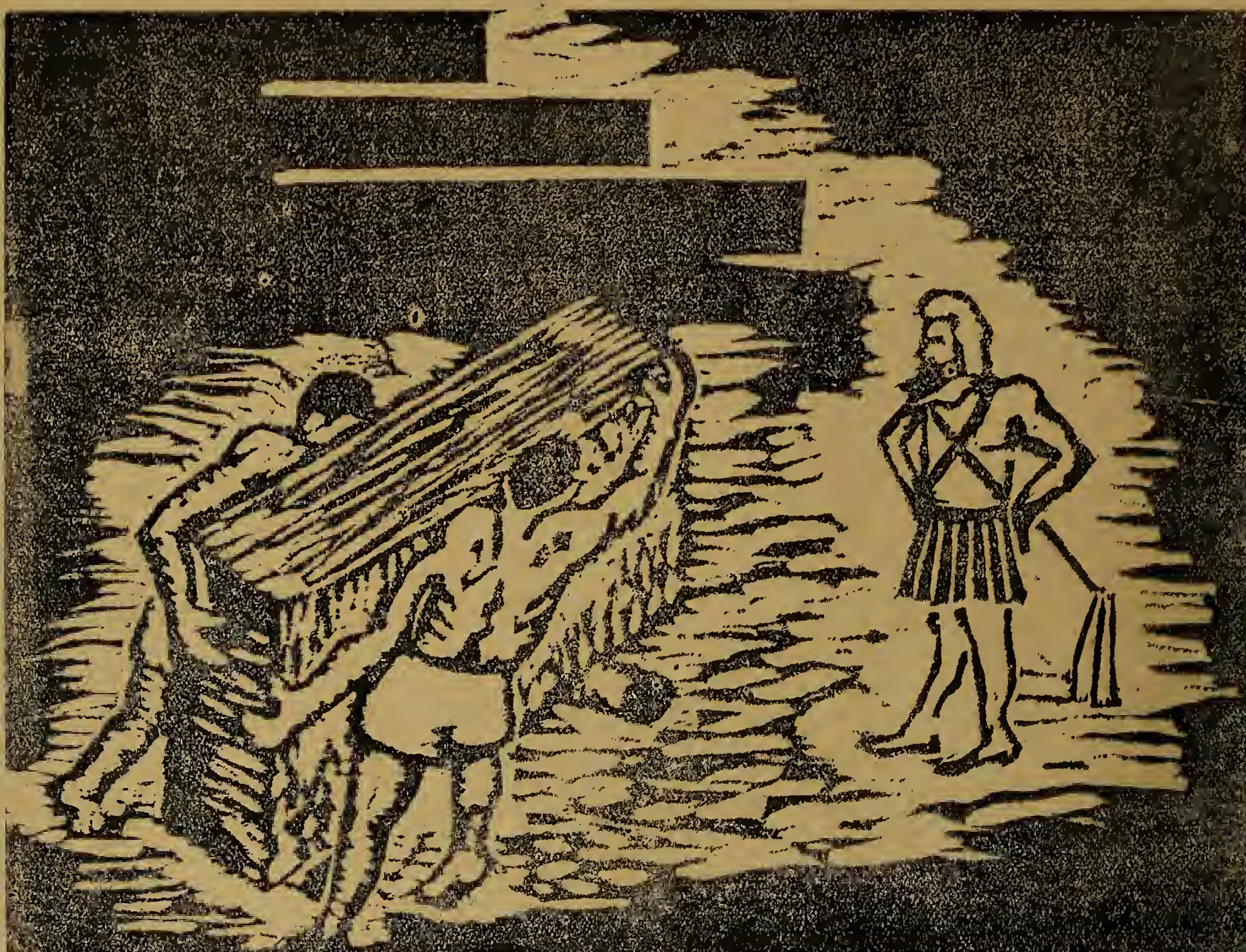

הגדה של פסח

קבוץ הזורע - תרצ"ט

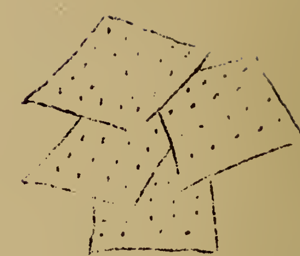
רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו ממצרים. מרור, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו, כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר "והגדת לבנך ביום ההוא לאמור: בעבור זה עשה ה' לי באצתי ממצרים".

(משנה פסחים)

אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: "הנה ימים באים, נאום ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם". אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עקר ויציאת מצרים טפל לו.

(תלמוד בבלי)

[illegible]

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל
דכפין ייתי ויכל. כל דצריך ייתי ויפסח. השתא הכא.
לשנה הבאה בארעא דישראל. השתא עבדי. לשנה הבאה
בני חורין. (הגדה)

וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צררות בשמלתם
על-שכמם.
ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא
כי-גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו
להם.

(שמות יב)

עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלהנו משם ביד חזקה ובזרע נטויה.
ואלו לא הוציא הקדוש-ברוך-הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני
בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו
יודעים את התורה. מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משבח. (הגדה)

ויהי כל-נפש יוצאי ירך-יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים. וימת יוסף וכל-
אחיו וכל הדור ההוא. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא
כל הארץ אתם.
ויקם מלך-חדש על-מצרים אשר לא-ידע את-יוסף ויאמר אל-עמו הנה עם בני ישר-
אל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן-ירבה והיה כי-תקראנה מלחמה. ונוסף
גם-הוא על-שנאיו ונלחם-בנו ועלה מן-הארץ. וישימו עליו שרי מסים למען
ענותו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את-פתם ואת-רעמסס. וכאשר יענו אתו
כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל. ויעבדו מצרים את-בני ישראל בפרך.
וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל-עבדה בשדה את כל-עבדתם
אשר עבדו-בהם בפרך.

ויצו פרעה לכל-עמו לאמר כל-הבן הילוד היארה תשליכהו וכל-הבת תחיון. וילך איש מבית לוי ויקח את-בת-לוי. ותהר האשה ותלד בן ותרא אותו כי-טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים. ולא-יכלה עוד להצפינו ותקח-לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר. ותתצב אחתו מרחוק לדעה מה-יעשה לו, ותרד בת-פרעה לרחץ על-היאור ונערתיה הלכת על-יד היאר ותרא את-התבה בתוך הסוף ותשלח את-אמתה ותקחה. ותפתח ותראהו את-הילד והנה-נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה. ותאמר אחתו אל-בת-פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותינק לך את-הילד. ותאמר-לה בת-פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את-אם הילד. ותאמר לה בת-פרעה היליכי את- הילד הזה והינקהו לי ואתן את-שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו. ויגדל הילד ויבאהו לבת-פרעה ויהי-לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו. ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם.

(שמות א-ב)

ואולי סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלמוד והרגילות ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית העבדים. הלא תראה שהרג את המצרי בעבור שהוא עשה חמס. והושיע בנות מדין מהרועים בעבור שהם היו עושים חמס להשקות צאנן מהמים שדלו. ועוד דבר אחר: כי אלו היה גדל בין אחיו ויכירוהו מנעוריו לא היו יראים ממנו כי יחשבוהו אחד מהם.

(אבן עזרא)

רבי חנוך אמר:

שרש הרע הוא לא בגלות עצמה
אלא בזה שישראל הסכין עמה.

(מרטין בובר)

וירא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו. ויפן כה וכה וירא כי-אין איש ויך את-המצרי ויטמנהו בחול. ויצא ביום השני והנה שני-אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך. מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את-המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. וישמע פרעה את-הדבר הזה ויבקש להרג את-משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדין.

(שמות ב)

וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ
וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל׃

[illegible]

[illegible]

ומשה היה רעה את-צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את-הצאן אחר המדבר ויבא אל-הר האלהים חרבה. וירא מלאך ה' אליו בלבת-אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל. ויאמר משה אסרה-נא ואראה את-המראה הגדל הזה מדוע לא-יבער הסנה. וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני. ויאמר אל-תקרב הלם של-נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת-קדש הוא. ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל-האלהים. ויאמר ה' ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים ואת-צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את-מכאביו. וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן-הארץ ההיא אל-ארץ זבת חלב ודבש אל-ארץ טובה ורחבה אל מקום הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי. ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם ראיתי את- הלחץ אשר מצרים לחצים אתם. (שמות ג')

סנה בער באש והסנה איננו אכל" - למה הראה לו הקדוש-ברוך-הוא למשה כענין הזה, לפי שהיה משה מחשב בלבו ואומר: שמא יהיו המצריים מכלים את-ישראל. לפיכך הראה לו הקדוש-ברוך-הוא אש בוערת (והסנה) איננו אכל. אמר לו: כשם שהסנה בוער באש ואיננו אכל, כך המצרים אינם יכולים לכלות את-ישראל. (אגדה)

וילך משה ואהרן ויאספו את-כל-זקני בני ישראל. וידבר אהרן את כל-הדברים אשר דבר ה' אל-משה ויעש האתת לעיני העם. ויאמן העם וישמעו כי-פקד ה' את-בני ישראל וכי ראה את-ענים ויקדו וישתחוו. ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה כה-אמר ה' אלהי ישראל שלח את-עמי ויחגו לי במדבר. ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את-ישראל לא ידעתי את ה' וגם את-ישראל לא אשלח. ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו נלכה נא בדרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו פן-יפגענו בדבר או בחרב. ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם. ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם הארץ והשבתם אתם מסבלתם. ויצו פרעה ביום ההוא את-הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר. לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים כתמל שלשם הם ילכו וקששו להם תבן.

ואת-מתכנת הלבנים אשר הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי-
נרפים הם על-כן הם צעקים לאמר נלכה נזבחה לאלהינו. תכבד העבדה על-האנשים
ויעשו-בה ואל-ישעו בדברי-שקר. ויצאו נגשי העם ושטריו ויאמרו אל-העם
לאמור כה אמר פרעה אינני נתן לכם תבן. אתם לכו קחו לכם תבן מאשר תמצאו
כי אין נגרע מעבדתכם דבר. ויפץ העם בכל-ארץ מצרים לקשש קש לתבן. והנגשים
אצים לאמר כלו מעשיכם דבר-יום ביומו כאשר בהיות התבן. ויכו שטרי בני יש-
ראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן כתמול שלשם
גם-תמול גם-היום. ויבאו שטרי בני ישראל ויצעקו אל-פרעה לאמר למה תעשה כה
לעבדיך. תבן אין נתן לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחטאת
עמך. ויאמר נרפים אתם נרפים על-כן אתם אמרים נלכה נזבחה לה'. ועתה לכו
עבדו ותבן לא-ינתן לכם ותכן לבנים תתנו. ויראו שטרי בני ישראל אתם ברע
לאמר לא תגרעו מלבניכם דבר-יום ביומו. ויפגעו את-משה ואת-אהרן נצבים לקרא-
תם בצאתם מפרעה. ויאמרו אליהם ירא ה' עליכם וישפט אשר הבאשתם את ריחינו
בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו. וישב משה אל ה' ויאמר אדוני
למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני: ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה
והצל לא-הצלת את-עמך. ויאמר ה' אל-משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד ח
חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשו מארצנו.

(שמות ה'-ו')

בטבטיס של מלכים הביא הקדוש-ברוך-הוא את המכות על המצרים. מלך בשר-ודם כשמדינה מורדת עליו מה עושה? משלח עליה צבאותיו והם מקיפים אותה. בתחילה סוגר את תעלות המים שלהם; חזרו-מוטב, ואם לאו מביא עליהם צעקנים; חזרו - מוטב, ואם לאו יורה בהם חיצים; חזרו - מוטב, ואם לאו מביא עליהם ברבארים אכזריים; חזרו - מוטב, ואם לאו מביא עליהם בעלי חניתות; חזרו -מוטב זורק בהם נפט; ; חזרו - מוטב, ואם לאו, משליך עליהם אבני בלטטראות; חזרו-מוטב, ואם לאו מגרה בהם אכלוסין הרבה; חזרו - מוטב ואם לאו אוסר אותם בבית-האסורים; חזרו - מוטב, ואם לאו הורג גדולים שבהם. כך הקדוש-ברוך-הוא בתחילה סגר אמת-המים שלהם-"ויהפך לדם יאוריהם"; לא חזרו, הביא עליהם צעקנים - אלו הצפרדעים, שקרקורם היה קשה להם ביותר, שהיו נכנסים לתוך כרסם ועושים"קוקו"; לא חזרו, ירה עליהם חיצים- אלו הכנים שהיו נכנסין בגופם של מצרים כחץ זה; לא חזרו, הביא עליהם בר-בארים - זה ערוב; לא חזרו, הביא עליהם בעלי חניתות;- זה הדבר, והרג את מקנהם; לא חזרו, זרקו בהם נפט - זה השחין; לא חזרו, השליך עליהם אבני בלטסראות - זה הברד; לא חזרו, גרה בהם אכלוסין הרבה - זה הארבה; לא חזרו, אסרם בבית-האסורים- זה החושך; לא חזרו, הרג גדולים שבהם - "ויה' הכה כל בכור".

(אגדה)

ויקרא משה לכל-זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח. ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר-בסף והגעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזת מן-הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר. ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את-הדם על-המשקוף ועל שתי המזוזת ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. ושמרתם את-הדבר הזה לחק-לך ולבניך עד-עולם.

והיה כי-תבאו אל-הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את-העבדה הזאת.והיה
כי-יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם. ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח
על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו.
וילכו ויעשו בני-ישראל כאשר צוה ה' את-משה ואהרן כן עשו. ויהי בחצי הלילה
וה' הכה כל-בכור בארץ מצרים מבכור פרעה אשר ישב על כסאו עד בכור השבי אשר
בבית הבור וכל בכור בהמה. ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי
צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר אין-שם מת. ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר
קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם. גם-צאנכם
גם-בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי. ותחזק מצרים על-העם למהר
לשלחם מן-הארץ כי אמרו כלנו מתים. וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צררת
בשמלתם על-שכמם.
ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש-מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף. וגם-ערב
רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד. ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים
עגות מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו
להם. ומושב בני-ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם
היום הזה יצאו כל-צבאות ה' מארץ מצרים.

(שמות יב')

בני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם.

(שמות יד')

שיבת ציון

[illegible]

כי כה אמר ה' רנו ליעק ב שמחה וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרה הושע ה! את-עמך את שארית ישראל. הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי-הארץ בם עור ופסח הרהויולדת יחדו קהל גדול ישובו הנה. בבכי יבאו ובתח-נונים אובילם אוליכם אל-נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי-הייתי לישראל לאב ואפרים בכורי הוא. שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה י ישראל יקבצנו ושמרו כרעה עדרו. כי-פדה ה'את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. ובאו ורננו במרום-ציון ונהרו אל-טוב ה' על-דגן ועל-תירש ועל-יצהר ועל-בני-צאן ובקר והיתה נפשם כגן רות ולא-יוסיפו לדאבה עוד. אז תשמח בתולה במחולובחורים וזקנים יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. ורויתי נפש הכהנים דשן ועמי את-טובי ישבעו נאום ה'. כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם-ה' ושבו מארץ אויב. ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ואוסרכעגל לא למד השבני ואשובה כי אתה ה' אלהי.

(ירמיה לא')

על-נהרות בבל שם ישבנו גם-בכינו בזכרנו את-ציון. על-ערבים בתוכה תלינו את כנורותינו. כי שאלונו שובינו דברי-שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משירי ציון. איך נשיר את-שיר-ה' על אדמת נכר. אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני. תדבק לשוני לחכי אם-לא אזכרכי אם-לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. זכור ה! לבני אדם את יום ירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה, בת-בבל השדודה אשרי שישלם לך את-גמולך שגמלת לנו. אשרי שיאחז ונפץ את-עלליה אל-הסלע.

(תהלים קלז')

שיר המעלות בשוב ה' את-שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא שחוק פינו ולשונ-נינו רינה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם-אלה. הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים. שובה ה' את-שבותנו כאפיקים בנגב. הזורעים בדמעה ברנה יקצרו. הלוך ילך ובכה נשא משך-הזרע בא-יבא ברנה נשא אלמתיו.

(תהלים קכו')

שנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' מפי ירמיה העיר ה'
את רוח כורש מלך-פרס ויעבר-קול בכל-מלכותו וגם-במכתב לאמר
-כה אמר כורש מלך--פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים
והוא --פקד עלי לבנות-לו בית בירושלם אשר ביהודה.מי בכם
מכל-עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את
בית ה' אלהי ישראל הוא האלהים אשר בירושלם; וכל הנשאר מכל
המקומות אשר הוא גר שם ינשאוהו אנשי מקומו בכסף ובזהב
וברכוש ובבהמה עם הנדבה לבית האלהים אשר בירושלם.

(עזרא א')

[illegible]

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב –
איך אטעמה את אשר-אכל ואיך יערב?
איכה אשלם נדרי ואסרי, בעוד
ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב?
יקל בעיני עזב כל-טוב ספרד, כמו
יקר בעיני לראות עפרות דביר נחרב!

(יהודה הלוי)

יפה נוף, משוש תבל, קריה למלך רב!
לך נכספה נפשי מפאתי מערב,
המון רחמי נכמר כי-אזכרה קדם.
כבודך אשר גלה, ונוך אשר חרב;
ומי-יתנני על-כנפי נשרים עד
ארוה בדמעתי עפרך ויתערב!
דרשתיך ואם-מלכך אין בך, ואם במקום
צרי גלעדך נחש שרף וגם-עקרב –
הלא את אבניך אחנן ואשקם,
וטעם רגביך לפי מדבש יערב!

(יהודה הלוי)

ל1) אטעמה – יהיה טעים לי/יערב –יהיה מתוק,ערב/דביר – בית המקדש.
ל2) יפה נוף...:יפה נוף משוש כל-הארץ הר-ציון ירכתי צפון קרית מלך רב(תהלים מח,ג')/לאכסף-להתגעגע/מפאתי(=מן פאות):מקצה/להכמר-לרחם"וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו...(בראשית מג')/לרוות -להשקות/יתערב-יתערבב/צרי-בלסם/שרף נחש ארסי

בין האמות החיות עתה הל הדמה קיפיה ועומדים היהודים כבני אמה שמתה זה כבר. גאבדן ארץ מולדתם אבדה להם קיומם החופשי והגיעו למצב של הת פרדות שאינו מתאים למהותו של אורגניסמום חיומאוחד. המדינה היהודית שנהרסה תחת משא השלטון הומאי, נתעלמה מעיני העמים, אבל העם היהודין גם אחר שנתיאש מן הקיום בדמות הגוף של מדינה, לא יכול בכל זאת להשלים עם הכליון המוחלט ולא חדל להתקים גם אחרי כן כתור אמה ב ר ו ח. וכה ראה העולם בעם הזה את התמונה המפחידה של מת המתהלך בין החיים.התמונה הזאת מעולם הרוחות, תמונת מת תועה, תמונת עם שאינו מאוחד בגוף בעל אברים, שאינו קשור בארץ מיוחדת, שאינו עוד בחיים ובכל זאת מתהלך בין החיים; התמונה המוזרה הזאת, שאין ל למצוא דגמתה בין העמים, שלא קמה כמוה לא לפניה ולא אחריה,– אי אפשר היה שלא תעשה בדמיון העמים רושם זר ומתמיה. ובהיות פחד הרוחות דבו מוטבע באדם ויש לו על מה לסמוך בחיים הנפשיים של המין האנושי, מה יפלא איפוא, כי גם ביחס ללאמה זו, המתה וחיה כאחת, הראה הפחד הזה את כוחו במדה מרובה? במשך דורות ומאות בשנים עברה בירושה והלכה ונתחזקה אימתה של רוח בלהות זו המתלבשת בצורת היהדות.

וכך, אחוזים ודבוקים יחדו, הולכים הם עם היהודים ושנאת היהודים בדרך ההי- סטוריה זה מאות בשנים. כעם היהודים, זב הנודד הנצחי, כך שנאת היהודים נראית כאלו אין למות שליטה בה. רק מי שהוכה בסנורים יוכל לאמר, שאין בי- היהודים העם הנבחר לשנאת העולם כלו. כל כמה שיגדל הפרוד בין העמים ביחו- סיהם זה לזה, בהרגשותיהם ובנטיותיהם,– הנה באיבתם ליהודים עם לעם יתן יד רק בדבר הזה לבדו אחד לכלם. באיזו מדה ובאיזו צורה תתגלה האיבהן זה תלוי אמנם במדרגת תרבותו של כל עם, אבל בעצם מצויה היא בכל מקום ובכל זמן, אחת היא אם תופיע בצורה של רדיפה גזרוע או בצורה של סבלנות והגנה.

בעיני החיים היהודי חשוב כמת, בעיני האזרחים הוא גר, בעיני התושבים – נע ונד, בעיני העשירים – קבצן, בעיני העניים – עשיר מנצל, כבעיני הפטרי- וט חסר ארץ מולדת, ובעיני הכל – מתחרה שנוא.

פינסקר

אגרת קטנה

מן-הגולה לאחי בציון

שדות בר, נחלת אבות, המרחב והדרור –
היש עוד בארץ מכרך פטור?
ואני פה אחוז קטנתי בקר,
אנוע ככלב בארץ נבוכה;
מגרש במקלות, מכלכל פרורים,
נעזב ונשכח מלב ומאל.
האמנם שכחת את-טעם המרורים
שיחדו אכלנו בגלות האל?

גם-עתה עוד הנני מעה כצאן,
את-גדי, את-חלבי ובשרי יקחו,
ושבט הנגש לא-יאמר עוד הון,
עוד יסגר עלי מרעה כרים ואחו;
לא-אחקר עדנה אם-יש קבה רעבה
בבטני הריקה, אם-גם אני איש.
לפי-שעה אנחם וארעב בגנבה,
אתפרנס ככלב שבע קלון ורש.

ואתה – המאשר! לך מרחב מסביב,
די אויר לנשימה, די שמש, די צל.
אם-תעבד קשה – הוי, אחי החביב!
לעבד ולטפל צאנך גם-אל.
לא תזרע אל-קוצים, לא-תיגע לריק,
עוד תראה עת יגמל עמלך ורבה;
עוד יבער יתלקח כלפיד הזיק
צפנת בלבבך באהבתך נדבה.

הן זרע ישרים לא-יאבד בציה –
ואני אזרה כוחי לרוח, וכמוץ
. . . .
יסער פעלי אל ארץ שאיה;
אל אבר אדמתי לצמיח לי קוץ.

כל-ימי נבוע, נשוטט, נשוטט,
נלחם בצללים ונבנה בחול;
כצנינים הייתי לשכני, ולשוטט
בעיני מסכני, על-נפשי – לעל.

כעת גבורתי, גם-פי די אויל!
הוציאו למרחב את-כוחי הפלאה;
מריח השדה ימריאו עם דל,
פקשה תתרחבנה עצמותי שפלו.
הכרמל, השרון גדלוני מאז,
ובשד יזוב חלב ילדותי פנקו,
טיא הררי עולם שמני עם-עד,
הרוחות השחורות עצמותי חזקו.

ממרום הראי לבונה, מראש גבעות מור
גם-זרע אדוני לצדקה זרעתי,
ובקול חצצרת תרועה המחצצר "דרור"!
הרעשתי הלבנון וארזיו זעזעתי –
איך, יום קיצי? איך, אביבי?
מדוע לא-תביט השמש אלי?
רק-קר, עני חרף... התרגזה, חביבי,
את-סדרי בראשית משתנים עלי?

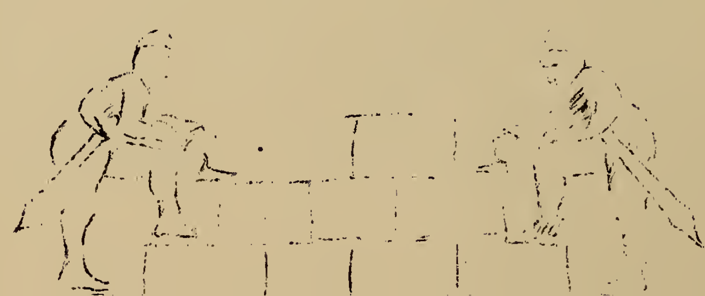
אי תקותה, אחי, כבר כלה הקץ,
פס חסד, אלה, בל-יעש ישועות;
אין תקוה ליונה בצפרני הנץ –
ועתה שתי עיני מזרחה נשואות;
עוד טרם אבינה מה-יהיו חלומותי–
ונפשי כצפור בהריחה יום דרור.
זה מטעת כל-נפשי, זה תקות תקוותי,
ירחי ושמשי היוצקים בי אור.

זה כוכב הזהב, זה עמוד האש,
המאירים את-דרכי, מגיהים את-לילי;
זה קול המנחמני ולחש לי: יש
לי תקוה, לא-אבדה תוחלתי מאלי.
וכבר עיני רואות הציצים הרכים,
הצומחים כתקוה בנפש כל-חי.
לקות אחפצה, ואשרי המצפים -
עבד וסבל, אחי, בשם אדני!

(ביאליק)

כאשר שמע סנבלט כי אנו בונים את החומה ויחר לו ויכעס הרבה וילעג על היהודים. ויאמר לפני אחיו וחיל שמרון ויאמר מה היהודים האמללים עשים היעזבו להם היזבחו היכלו ביום היחיו את האבנים מערמות העפר והמה שרופות. וטוביה העמוני אצלו ויאמר וגם אשר המה בונים - אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם. ויבנה את החומה ותקשר כל החומה עד חציה. ויהי לב לעם לעשות. ויהי כאשר שמע סנבלט והערבים והעמנים כי עלתה ארוכה לחומות ירושלם כי החלו הפרוצים להסתם ויחר להם מאד. ויקשרו כלם יחדו לבא להלחם בירושלם. ויאמר אל הסגנים ואל יתר העם: אל תיראו מפניהם את ה' הגדול והנורא זכרו והלחמו על אחיכם בניכם ובנותיכם נשיכם ובתיכם. ויהי מן היום ההוא חצי נערי עושים במלאכה וחצים מחזיקים הרמחים והמגינים. והנושאים בסבל באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח. והבונים איש חרבו על מתניו ובונים. והתוקע בשופר אצלי. ואמר אל הסגנים ואל יתר העם. המלאכה הרבה ורחבה ואנחנו נפרדים על החומה רחוקים איש מאחיו. במקום אשר תשמעו את קול השופר שמה תקבצו אלינו גם בעת ההיא אמרתי לעם איש ונערו ילינו בתוך ירושלם והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. ואין אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פושטים את בגדינו.

(נחמיה ג'-ד')

רק זאת נדע: להתנבא לא, אל הרזוב באנו להגן על נפשנו. אנחנו לא רצינו לעשות פה ממשלות. אנחנו רצינו להושיב אדמת בור במהגרים יהודים להקים ישוב יהודי עובד בגוף על הערבי.... האדם הערבי העובד אח הוא לנו. עוד יבוא היום וקשר אמיץ יקום בינינו, עובדי ישראל, וביניהם פועלי ערב.

ואולם רחוק, רחוק היום ההוא. וכיום הזה אויבינו מקצצים בנו, אינם יודעים מה שהם עושים, שופכים את מיטב דם האנושיות. יירצו קרבנותינו.
ואשר למושלים, לנציבים, לפילאטוסים – הם לעולם ישאלו אותנו בבוז ובלעג: מה היא האמת? – ואנחנו תמיד נדע אותה וניצלב. אלהי אמת, תבוא מלכותך!
(י.ח. ברנר)

בראשית יולי 1937, למעלה מארבעה-עשר חודש לאחר שפרץ נחשול הדמים בארץ-ישראל, בעוד הישוב עיף ומסוער מעוצם המכה, מהתגוננות בימי הרעה, מבנין תוך המצור – ירדה הארץ לקראת המסקנות המבשרות רעה של הועדה המלכותית לארץ-ישראל, לקראת גזרות וסייגים ותכניות שף הכרעה בעורקי-החיים העיקריים לנו.

אך כגודל הירדה, כן גברה ההסתערות למעשים: לביצור להתרחבות, להשתרשות. ועל הכל – למעשה -היסוד שלנו בארץ, ל ה ת א ח ז ו ת ב א ד מ ת ה .
תוך ימים מעטים, ללא הכנה מוקדמת, ללא תכניות מסוכללות ואיוד מלא, עלו ש מ ו נ ה גופים חולציים להתישבותם בגבולות הארץ ובאזוריה העזובים. בלא מ מים, בלא דרך, בערבת ביצות ובשרשי הרים הלכו. מכל הזרמים שבפועלי ארץ-ישראל היו העולים, מכל צורות ההתישבות העובדת: הקבוץ והקבוצה ומושב העובדים.

אין ראשית ואין אחרית לשלשת המעשים של הישוב הלוחם על קיומו. אין תאריכי יסוד וסיום לפרשה זו של עליות בלתי פוסקות לפינות המרוחקות והמסוכנות בגבולות הארץ. ראשיתה כימי דור שלם ואחריתה מי ישורנה.

הנה לפנינו גלוי כוח העם במיטב צורתו החלוצית, גילויי אחוה ועזרה הדדית למופת, קציר רב-ותנובה מכל אשר הושקע באדמת הארץ במשך שני דורות, אור לרבים- בארץ ובמושבות.
בארץ ובמושבות. אות ועדות, כי לא נואשנו ולא רפו ידינו. כי מבין החומות ומעל המגדלים האיר המעשה החלוצי בארץ-ישראל.
(ברכה חבס: חומה ומגדל)

ברכת עם

תחזקנה ידי כל-אחינו המחוננים
עפרות ארצנו באשר הם שם;
אל יפול רוחכם - עליזים, מתרוננים
באו שכם אחד לעזרת העם!

הן סופרים אנחנו את-נודכם וחובבים
בטפי הדמעות וזעת האף,
היורדים כטל לישראל ומשובבים
נפשו הנלאה ושומה בכף.

ולעולמי עד תקדש כל דמעה שצללה
בים דמעתנו, נדבה לעם,
כל-טפה של זעת אפים, שסללה
דרך אדני - מחלב ודם.

אם-לא את-החומות - רק מסד יסדתם -
רב-לכם, אחי, עמלכם לא-שוא!
הבאים ובניתם ושחתם ועדתם,
עתה רב-לנו אם-נטוי הקו.

גוי קו-קו אנחנו! מקו לקו קוממו
שממות עולם ובנו בנין-עד!
יש יום - ומים עד ים יצאו ישתוממו
לראות מה פעל קטן גוים, עם בד

ולמה, המפגרים, פעמיכם כה בששו?
העבד ישראל, האם בני מרון?
הוי, כוחות נפרדים, התלקטו, התקששו?
עבדו שכם אחד בחיל ועז!

אל-תאמרו: קטנו - הטרם תתבוננו
פני אביר יעקב ההולכים בקרב;
מימי זרבבל ידינו לא-כהנו
מפעל אדירים כמוהו ורב.

מי בז ליום קטנות? הבוז למתלוצצים!
מלטו את עמכם ואתים עשו -
עד נשמע מראשי ההרים מתפוצצים
קולות אדני הקראים: עלו!

(ביאליק)

נייר בורך

מיוחדת - כמעט ואין פגום מההצגה:
המסורתית, שונה מהצגה קיבוצית "רגילה"
אין ביבליוגרפיה של שטיינר !!